

SOTSIAL MUNOSABATLAR TIZIMIDAGI PLYURALIZM

Nodirbek Narzullayev Asrorbek o'g'li

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti Ijtimoiy-gumanitar fanlar fakulteti sotsiologiya yo'nalishi talabasi nodir.narzullayev@inbox.ru

Anotatsiya: Ushbu maqola sotsial munosabatlar tizimidagi plyuralizmni o'rganishga bag'ishlangan. Maqolada plyuralizm nazariyasi, uning jamiyatdagi ijtimoiy guruhlar, siyosiy partiyalar va madaniy diversifikatsiyaga ta'siri tahlil qilinadi. Shuningdek, plyuralizmning ijtimoiy barqarorlik, demokratiya va fuqarolik jamiyatining shakllanishidagi roli ham ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari jamiyatdagi turli qarashlar va manfaatlarni uyg'unlashtirishning ilmiy asoslarini yoritadi va plyuralizm nazariyasining sotsial munosabatlarda amaliy ahamiyatini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: plyuralizm, sotsial munosabatlar, ijtimoiy guruhlar, demokratiya, fuqarolik jamiyati, ijtimoiy barqarorlik, siyosiy diversifikatsiya.

PLURALISM IN THE SYSTEM OF SOCIAL RELATIONS

Abstract: This article is devoted to the study of pluralism in social relations. It analyzes the theory of pluralism, its impact on social groups, political parties, and cultural diversity. The paper also examines the role of pluralism in social stability, democracy, and the formation of civil society. The findings highlight the scientific basis for reconciling various interests in society and demonstrate the practical significance of pluralism in social relations.

Keywords: pluralism, social relations, social groups, democracy, civil society, social stability, political diversity.

Аннотация. Данная статья посвящена изучению плюрализма в системе социальных отношений. Анализируется теория плюрализма, его влияние на социальные группы, политические партии и культурное разнообразие. Рассматривается роль плюрализма в социальной стабильности, демократии и формировании гражданского общества. Результаты исследования демонстрируют научные основы согласования различных интересов в обществе и практическое значение плюрализма в социальных отношениях.

Ключевые слова: плюрализм, социальные отношения, социальные группы, демократия, гражданское общество, социальная стабильность, политическое разнообразие.

KIRISH

Sotsial munosabatlar tizimi jamiyatning barqaror rivojlanishida asosiy omillardan biri bo'lib, unda turli guruhlar, institutlar va individlar o'rtasidagi o'zaro ta'sir jarayonlari jamiyatning umumiy dinamikasini belgilaydi.²⁸ So'nggi yillarda bu tizimni izohlashda

²⁸ Ahmadov, S. Ijtimoiy munosabatlar va demokratiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2016. – 231 bet.

“plyuralizm” tushunchasi tobora ko‘proq qo‘llanila boshladi. Mazkur atama turli manfaatlar, qadriyatlar va qarashlar bir makonda va bir vaqtning o‘zida mavjud bo‘lib, ular doimiy muvozanat va kelishuv izlash jarayoni orqali jamiyat strukturasini shakllantiradi, degan yondashuvni anglatadi. Plyuralizm mohiyatan plyuralizmga yaqin bo‘lsa-da, u sotsial muvozanatning dinamik xarakteriga, turli qatlamlararo moslashuv jarayoniga va ijtimoiy kuchlarning o‘zaro ta‘sirida yuzaga keladigan o‘zgarishlarning tezkorlikiga urg‘u beradi. Shu bois bu hodisani chuqur tahlil qilish ijtimoiy jarayonlarning zamonaviy xususiyatlarini anglashda katta ilmiy ahamiyatga ega.²⁹

Sotsial munosabatlar tizimida plyuralizmning ahamiyati bir necha jihatdan namoyon bo‘ladi. Birinchidan, u ijtimoiy guruhlar va siyosiy institutlarning o‘zaro aloqasi va muloqotini rivojlantiradi, turli manfaatlar o‘rtasida konstruktiv muvozanat yaratadi. Ikkinchidan, plyuralizm jamiyatda ijtimoiy adolat, teng huquqlilik va fuqarolik institutlarini mustahkamlashga yordam beradi. U turli qarash va manfaatlarini faqat mavjud deb tan olish bilan cheklanmay, ularni jamiyat taraqqiyoti uchun samarali shaklda uyg‘unlashtirish mexanizmlarini ham ishlab chiqadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Sotsial munosabatlar va plyuralizmga oid mavjud ilmiy manbalar ko‘proq siyosiy jarayonlar, manfaatlar kurashi, ijtimoiy qatlamlararo aloqalar hamda normativ tizimning shakllanishiga qaratilgani bilan ajralib turadi. Zamonaviy ijtimoiy nazariyalar, xususan, interaksionizm, konflikt nazariyasi, funksionalizm va kommunikativ amaliyotga asoslangan yondashuvlar ijtimoiy tizimning doimiy harakatda bo‘lishini asoslab bergan.³⁰ Plyuralizm g‘oyasi esa ushbu yondashuvlarning kesishgan nuqtasida turib, manfaat va qadriyatlar ko‘pligi jarayonida nafaqat ziddiyat, balki integratsiya, moslashuv va ijtimoiy muvozanatning shakllanish mexanizmlarini ham o‘rganishga imkon beradi.

Mazkur maqolada konseptual-tahliliy yondashuv qo‘llanib, mavjud nazariy manbalar, ijtimoiy jarayonlarning empirik kuzatuvlari hamda muloqot mexanizmlariga oid ilmiy qarashlar asosida plyuralizm tushunchasining sotsial munosabatlar tizimidagi o‘rni yoritildi. Metodologik asos sifatida tizimli tahlil, struktur-funksional yondashuv hamda interpretativ metodlar tanlandi. Bu esa mavjud ijtimoiy jarayonlarni nafaqat statik, balki dinamik shaklda ko‘rib chiqish, jamiyat ichidagi o‘zaro ta‘sirlarning ko‘p qatlamli tabiatini izohlash imkonini berdi.

Muhokama. plyuralizm sotsial munosabatlarga nisbatan yangicha qarashni taklif qiladi. Unda jamiyat bir-biridan farq qiluvchi manfaatlar, siyosiy pozitsiyalar, madaniy identifikatsiyalar va iqtisodiy ehtiyojlarga ega guruhlar uyushgan struktura sifatida talqin qilinadi. Bunday sharoitda sotsial barqarorlik faqat raqobat yoki bir tomon maqbulligi orqali emas, balki ko‘p tomonlama kelishuvlar tizimi orqali shakllanadi. Har bir guruhning jamiyatdagi roli, o‘z o‘rnini anglash mexanizmi va boshqa guruhlar bilan muloqot qilish madaniyati sotsial muvozanatning asosiy determinantlaridan biriga aylanadi.³¹

Plyuralizm doirasida asosiy e‘tibor kommunikativ maydonga qaratiladi. Ijtimoiy guruhlarining fikrlar xilma-xilligi, qarama-qarshi pozitsiyalari o‘z-o‘zidan ziddiyat keltirib

²⁹ Karimov, N. Pluralizm nazariyasi va jamiyat. – Toshkent: Fan, 2017. – 163- bet.

³⁰ Qodirov, R. Sotsial munosabatlar nazariyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020. 67-bet.

³¹ Rustamov, B. Fuqarolik jamiyati va ijtimoiy barqarorlik. – Toshkent: Akademiya, 2018. – 310 s.

chiqarmaydi; aksincha, ular konstruktiv dialog uchun zarur resurs bo'lib xizmat qiladi. Bu jarayonda mediator institutlar — ommaviy axborot vositalari, davlat boshqaruvi organlari, fuqarolik jamiyati tashkilotlari muhim rol o'ynaydi. Ularning vazifasi manfaatlar to'qnashuvini yumshatish, taraflar o'rtasida ma'lumot almashinuviga zamin yaratish va jamoaviy fikrning shakllanishiga yordam berishdan iborat.³²

Plyuralizmning yana bir muhim jihati — moslashuvchan ijtimoiy strukturalar mavjudligidir.³³ Turli guruhlar o'rtasidagi o'zaro ta'sir natijasida jamiyatning ichki strukturalari qayta shakllanib boradi. Bu esa ijtimoiy tizimni qat'iy me'yorlar bilan chegaralab qo'yish emas, balki uni doimiy o'zgaruvchanlik sharoitida talqin qilish zarurligini ko'rsatadi. Zamonaviy jamiyatlarda migratsiya jarayonlari, texnologik yangilanish, axborot oqimining keskin oshishi kabi omillar aynan plyuralizm mexanizmlarini faol harakatga keltiradi.

Natija. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, plyuralizm sotsial munosabatlar tizimining murakkab tabiatini aniqlashda samarali ilmiy konsepsiya bo'lib xizmat qiladi. U jamiyatni bir-biridan farq qiluvchi elementlar yig'indisi emas, balki turli manfaat va qadriyatlar uyg'unligi orqali harakatlanadigan dinamik tizim sifatida ko'rib chiqadi. Guruhlararo kommunikatsiya faol bo'lgan sari ijtimoiy muvozanat mustahkamlanadi, barqarorlikning yangi ko'rinishlari paydo bo'ladi. Shu bilan birga, plyuralizm yondashuvi ziddiyatlarning tabiiyligini inkor qilmaydi, aksincha ularni konstruktiv energiya, o'zgarishlar katalizatori sifatida talqin qiladi.

Xulosa. Plyuralizm zamonaviy sotsial munosabatlar tizimini tushuntirishda muhim konseptual yondashuv bo'lib, u ijtimoiy jarayonlarning murakkab, ko'p qatlamli va dinamik tabiatini yoritishga xizmat qiladi. Jamiyatdagi guruhlar, qadriyatlar va manfaatlar xilma-xilligi ziddiyat emas, balki ijtimoiy barqarorlikning yangi shakllarini yaratishga qodir resurs sifatida qaralishi zarurligini ko'rsatadi. Ushbu yondashuv kelajak tadqiqotlarida ham ijtimoiy integratsiya, konfliktologiya, siyosiy kommunikatsiya va fuqarolik jamiyati rivojiga oid masalalarni yanada chuqurroq o'rganish imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, sotsial munosabatlar tizimidagi plyuarizm nafaqat nazariy konsept, balki amaliy jihatdan jamiyatni barqarorlashtirish, demokratik institutlarni rivojlantirish va fuqarolik jamiyatini mustahkamlashning asosiy mexanizmi sifatida muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ahmadov, S. Ijtimoiy munosabatlar va demokratiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2016. – 260 s.
2. Karimov, N. Pluralizm nazariyasi va jamiyat. – Toshkent: Fan, 2017. – 295 s.
3. Rustamov, B. Fuqarolik jamiyati va ijtimoiy barqarorlik. – Toshkent: Akademiya, 2018. – 310 s.
4. Normurodov, K. Jamiyatdagi turli qarashlar. – Toshkent: O'qituvchi, 2020. – 290 s.
5. Qodirov, R. Sotsial munosabatlar nazariyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2020. – 280 s.

³² Normurodov, K. Jamiyatdagi turli qarashlar. – Toshkent: O'qituvchi, 2020. – 267-bet.

³³ Islomov, V. plyuralizmning amaliy asoslari. – Toshkent: Akademiya, 2018. – 89-bet.

6. ¹ Islomov, V. plyuralizmning amaliy asoslari. – Toshkent: Akademiya, 2018. – 205 s.